

Sygn. akt I UK 47/19

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania E.S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 listopada 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 26 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 26 września 2018 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 kwietnia 2018 r., zmieniającego decyzję organu rentowego z dnia 11 stycznia 2018 r. i przyznającego wnioskodawcy E.S. prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach od dnia 5 grudnia 2017 r.

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, że okresy przebywania wnioskodawcy na zwolnieniach lekarskich i pobierania z tego tytułu zasiłku chorobowego, wynoszące łącznie 1 rok, 7 miesięcy i 6 dni, nie podlegają wyłączeniu z okresów pracy w szczególnych warunkach. Przerwy w pracy spowodowane czasową niezdolnością do świadczenia pracy są bowiem okresami, w których pracownik zachowuje status osoby wykonującej pracę w szczególnych warunkach. Zgodnie z ust. 1a dodanym -

na mocy ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264), obowiązującej od dnia 1 lipca 2004 r. - do art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna), przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (pkt 1) oraz okresów, w których na mocy szczególnych przepisów pracownik został zwolniony ze świadczenia pracy, z wyjątkiem okresu urlopu wypoczynkowego (pkt 2 - skreślony z dniem 1 listopada 2005 r. ustawą z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - Dz.U. Nr 169, poz. 1412). Jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wykazanie w dniu 1 stycznia 1999 r. określonego w art. 184 ustawy emerytalnej okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy. Art. 184 ustawy emerytalnej stanowi bowiem samoistną podstawę prawa do emerytury i ma zastosowanie do tych ubezpieczonych, którzy w dniu 1 stycznia 1999 r. osiągnęli pełny staż ubezpieczeniowy, w tym wymagany okres pracy w szczególnych warunkach, lecz nie osiągnęli wieku emerytalnego. Natomiast art. 32 tej ustawy emerytalnej ma zastosowanie do ubezpieczonych, którzy chociażby jeden z tych okresów osiągnęli po wejściu w życie tej ustawy, nie później niż do dnia 31 grudnia 2008 r. W ocenie Sądów obu instancji organ rentowy błędnie zatem uznał, że okresy niewykonywania przez wnioskodawcę pracy wskutek czasowej niezdolności do pracy, przypadające w okresie świadczenia pracy w szczególnych warunkach przed dniem 1 stycznia 1999 r., podlegają wyłączeniu z tego kwalifikowanego okresu pracy.

Organ rentowy zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie odwołania i o zasądzenie na jego rzecz od wnioskodawcy kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego - art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, przez błędną wykładnię i uznanie, że do ustalenia okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze należy doliczyć okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania stosunku pracy przypadające po dniu 14 listopada 1991 r., podczas gdy do stażu takiej pracy wlicza się tylko okresy faktycznego wykonywania pracy oraz okresy niewykonywania pracy wynikające z rozkładu czasu pracy i urlopu wypoczynkowego.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparty został na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., gdyż według organu rentowego w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a skarga kasacyjna jest w sposób oczywisty uzasadniona. Zdaniem skarżącego, w dniu 1 stycznia 1999 r. obowiązywały przepisy uniemożliwiające wliczanie okresów pobierania zasiłków do stażu pracy szczególnej. Na gruncie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43, dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.) do 15-letniego stażu pracy szczególnego rodzaju/szczególnym charakterze wlicza się tylko okresy faktycznego wykonywania tej pracy oraz okresy niewykonywania pracy wynikające z rozkładu czasu pracy i urlopu wypoczynkowego. Następnie ustawą z dnia 17 października 1991 r., katalogi okresów zatrudnienia, równorzędnych i zaliczanych zastąpiono katalogami okresów składkowych i nieskładkowych. W decyzjach wydawanych po 14 listopada 1991 r. okres pobierania zasiłku chorobowego w czasie trwania ubezpieczenia i po ustaniu ubezpieczenia jest okresem nieskładkowym i jest uwzględniany tylko w ogólnym stażu ubezpieczeniowym. Przy czym cały czas obowiązuje rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. uniemożliwiające uwzględnienie okresu pobierania zasiłku chorobowego w stażu pracy szczególnego rodzaju lub w szczególnym charakterze, a wprowadzenie do ustawy emerytalnej art. 32 ust. 1a nie stanowi zmiany merytorycznej. Przepis był reakcją na orzecznictwo sądów powszechnych, które mechanicznie stosując uchwały Sądu Najwyższego przenosiło ich działanie na inne stany faktyczne. Nie ma zatem żadnego znaczenia cezura czasowa 1 lipca 2004 r. Staż pracy niezbędny do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy

emerytalnej, należy oceniać według wyżej omówionych zasad, co oznacza konieczność odliczenia wymienionych okresów ze stażu pracy szczególnej, niezbędnego do nabycia prawa do emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c. Na etapie „przedsądu” ocenie Sądu Najwyższego podlegają tylko podstawy wskazywane w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a nie podstawy skargi z art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364).

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), ale w uzasadnieniu wniosku brak wyводу dotyczącego oczywistej zasadności skargi. Podkreślić przy tym trzeba, że obie wskazane przesłanki „przedsądu” skarżący powiązał z kwestią zaliczania do wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach okresów przebywania wnioskodawca na zasiłkach chorobowych.

Taka konstrukcja przesłanek „przedsądu” jest z założenia błędna. Nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie istnieje zagadnienie prawne

dotyczące wykładni określonych przepisów prawa i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia danych przepisów jest prosta i w związku z tym ich naruszenie jest oczywiste, albo tak, że wykładnia ta rodzi wątpliwości, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, LEX nr 1770903). To co ma świadczyć o oczywistej zasadności skargi nie może być jednocześnie ujmowane jako podstawa „przedsądu” z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., gdyż jeżeli występuje istotne zagadnienie prawne albo poważny problem świadczący o potrzebie wykładni przepisu, to nie można jednocześnie twierdzić, że z tych samych przyczyn skarga jest oczywiście uzasadniona, jako że twierdzenie o oczywistej zasadności skargi pozostaje wówczas w kolizji z problemami prawnymi warunkującymi pierwszą i drugą podstawę „przedsądu” (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2012 r., I UK 118/12, LEX nr 1675225). Zatem nie do pogodzenia z oczywistością skargi jest stawianie w niej zagadnień prawnych, wymagających rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, ani wskazywanie na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2011 r., II UK 24/11, LEX nr 1365662).

Ponadto, jeżeli przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest twierdzenie skarżącego, że skarga jest oczywiście uzasadniona, powinien on w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007). Przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia konkretnych przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Przy czym we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi

wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

Wniesiona skarga w żadnym zakresie wymienionych wyżej warunków nie spełnia, gdyż nie wskazuje przepisów, których naruszenie ma kwalifikowaną postać w powyższym rozumieniu, a ponadto brak jest jakichkolwiek argumentów na poparcie twierdzenia o oczywistej zasadności skargi, zwłaszcza, że rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, gdyż tylko one decydują o wyniku „przedsądu”. Stwierdzenie występowania w sprawie wspomnianego kwalifikowanego naruszenia przepisów wymagałoby poszukiwania w podstawach skargi lub ich uzasadnieniu pozostałych elementów kreatywnych skargi, co przekreśla tezę o rzekomo oczywistej zasadności wniesionej skargi kasacyjnej. Jest to poza tym niemożliwe na tym etapie postępowania, ponieważ jak wskazano wyżej, podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania. W konsekwencji skarga kasacyjna w zakresie wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania, który nie zawiera wyraźnego uzasadnienia, nie czyni zadość wymaganiom stawianym temu nadzwyczajnemu środkowi prawnemu. Ze względu zaś na doniosłość tego środka zaskarżenia, skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 24 września 2015 r., II PK 27/15, LEX nr 2019527; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Jeśli natomiast chodzi o sformułowane w skardze zagadnienie prawne to nie spełnia ono wymogów przesłanki „przedsądu” określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Skarżący powinien to zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których zagadnienie powstało. Zagadnienie to musi rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega rzeczywistemu

badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Realizacja wskazanej wyżej przesłanki nie polega jedynie na sformułowaniu problemu prawnego bazującego na przepisach wskazanych w podstawie skargi kasacyjnej. Konieczne jest przedstawienie odpowiedniego wyводу jurydycznego, wykazującego nie tylko zasadność preferowanego przez skarżącego sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia, ale także wadliwość rozwiązania postawionego problemu przez sąd drugiej instancji przy wykorzystaniu zapatrywań prawnych wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, opartych na poczynionych w sprawie jednoznacznych i stabilnych ustaleniach faktycznych wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2017 r., I CSK 175/17, LEX nr 2372560). Nie zachodzi przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, brak nadto okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383).

Tymczasem kwestia przedstawiona przez skarżącego w rzekomym zagadnieniu prawnym była już wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi orzecznictwa. W judykaturze utrwalony jest pogląd, że w art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej ustawodawca wprowadził istotną zmianę w stanie prawnym, w którym niemożliwe było w drodze wykładni ustalenie zasady pomijania w okresie ubezpieczenia okresów niezdolności do pracy z powodu choroby oraz że przepis ten nie ma zastosowania do oceny nabycia prawa do emerytury przed dniem 1 lipca 2004 r. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 361 i II UK 215/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 360; z dnia 7 lutego 2006 r., LEX nr 272581; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 204/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 106; z dnia 6 stycznia 2009 r., I UK 194/08, LEX nr 737378; z dnia 21 maja 2009 r., 370/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 20; z dnia 16 lipca 2009 r., II UK 388/08, LEX nr 533107; z dnia 5 listopada 2012 r., II UK 82/12, OSNP 2013 nr 19-21, poz. 230). Przy czym wykazanie w dniu 1 stycznia 1999 r. określonego w art. 184

ustawy emerytalnej okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z tej ustawy obowiązujących po dniu 1 lipca 2004 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 269; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 260; z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 12/11, LEX nr 989126; z dnia 7 października 2014 r., I UK 51/14, LEX nr 1621325). Pogląd, że zastosowanie ustawy emerytalnej do osób, które przed dniem 1 lipca 2004 r. nie spełniły wszystkich warunków nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, nie narusza konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328 i z dnia 21 maja 2009 r., II UK 370/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 20), można uznać za trafny tylko jako rozumiany w ten sposób, że chodzi o „wszystkie warunki” przewidziane w art. 184 ustawy. Wymaganie od osób, które spełniły w dniu 1 stycznia 1999 r. warunki dotyczące stażu ubezpieczenia, dodatkowo warunku osiągnięcia przed dniem 1 lipca 2004 r. przewidzianego w art. 46 ustawy emerytalnej wieku, należy uznać za zbyt daleko idące, pomijające ochronę prawa tymczasowego, ukierunkowanego na przyszłe świadczenia, co trafnie wykazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09 (OSNP 2011 nr 11-12, poz. 260) oraz w piśmiennictwie (glosa K. Stopki do wyroku z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSP 2009 nr 10, poz. 111).

W piśmiennictwie uwypuklono, że do powstania ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej nie jest niezbędne osiągnięcie przez ubezpieczonego wymaganego wieku emerytalnego, gdyż zrównywałoby to pojęcie ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej z pojęciem praw nabytych *in abstracto*. Tymczasem moment spełnienia warunków nabycia prawa do emerytury wyznacza moment powstania ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej, która przekształca się w prawo nabyte *in abstracto* po zaistnieniu zdarzenia ubezpieczeniowego, a więc osiągnięciu wymaganego wieku emerytalnego. W powołanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, podkreślono, że sytuacja osób wymienionych w art. 184 ustawy emerytalnej, opisywana w doktrynie jako ekspektatywa prawa podmiotowego, polega właśnie na spełnieniu się tylko części

stanu faktycznego koniecznego do nabycia prawa, które poprzedza i zabezpiecza przyszłe prawo podmiotowe. Uwzględnianie ochrony praw w trakcie nabywania, aprobowane i wskazywane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości (por. wyrok z dnia 3 października 2002 r., Angel Barreira Pérez, sprawa C-347/00, ECR 2002 s. I-08191), znajdowało też wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 27 kwietnia 2000 r., III ZP 2/00, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 620 oraz wyrok z dnia 4 grudnia 2003 r., I PK 111/03, OSNP 2004 nr 21, poz. 368; z dnia 24 września 2004 r., II PK 25/04, OSNP 2005 nr 10, poz. 141 i wcześniejszy z dnia 19 listopada 1993 r., II URN 47/93, OSNCP 1994 nr 5, poz. 117). Inaczej mówiąc, jeśli ubezpieczony na dzień wejścia w życie ustawy emerytalnej posiadał wymagany do uzyskania prawa do emerytury w wieku obniżonym ogólny staż ubezpieczeniowy oraz wymagany okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a nie spełniał jedynie warunku wieku, to okres pracy w warunkach szczególnych musi być rozumiany w sposób, w jaki był ukształtowany przed wprowadzeniem ust. 1a pkt 1 do treści art. 32 ustawy emerytalnej (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03, OSNP 2004 nr 5, poz. 87), gdyż wymaga tego zasada ochrony ekspektatywy prawa do emerytury. W konsekwencji, nie można uznać, że występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd co do interpretacji wskazywanych w podstawach kasacyjnych przepisów, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

as